JAŠIŪNŲ (GELOŽĖS) PILKAPYNAS

Valdemaras ŠIMĖNAS

2004 m. VU ekspedicija tęsė 2000 m. pradėtus archeologinius tyrinėjimus Jašiūnų (Geložės) pilkapyne (A 1036) (Šalčininkų r., Jašiūnų sen.) (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 77–79; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 97–99; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 80–82; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 100–101). Buvo ištirtas paskutinis kvartalinės linijos ardomas pilkapis 8 centrinėje pilkapyno dalyje. Tyrinėjimai vykdyti pagal KVAD programą.

2004 m. tirtas pilkapis 8 yra centrinėje pilkapyno dalyje, ant kvartalinės linijos vidurio tarp miško kv. 62 ir 65. Dėl savo didumo pilkapis nebuvo suartas mineralizuojant kvartalinę liniją. Tačiau jis ne kartą buvo pažeistas. Pirmiausia jo viršuje apie 1980 m. buvo įkasta paminklinė lenta. Prie lentos devintajame dešimtmetyje buvo iškasta 1,5x1,9 m dydžio ir iki 1,2 m gylio duobė. Paminklinė lenta nuo pilkapio nuversta. Šią duobę 1996 m. tvarkydamas pilkapyną užpylė Z. Baubonis. Tuo metu buvo nubraižytas duobės ir pilkapio sampilo pjūvis. Pilkapį iš visų pusių supa kiti greta esantys pilkapiai. Vienas jų ŠV pusėje buvo ištirtas 2003 m. Antras pilkapis grioviu prisiglaudęs PV pusėje, trečias – PR pusėje. Beveik visų greta esančių pilkapių grioviai susiliečia arba net perdengia vieni kitus.

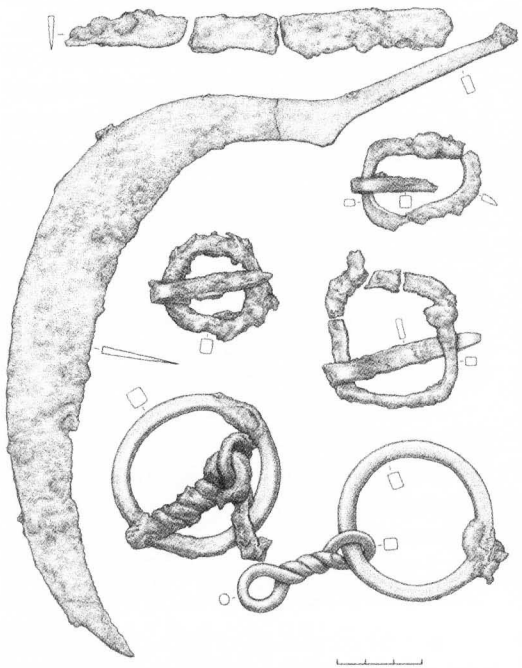

28 pav. Jašiūnų (Geložės) pilkapio 8 radiniai. *I. Maciukaitės pieš.*

Fig. 28. Finds of Jašiūnai (Geložė) barrow 8.

Tiriamas pilkapis 8 turėjo 9 m skersmens ir 1,5 m aukščio smėlio sampilą bei buvo apjuostas 0,8–1 m pločio ir dabar paviršiuje matomu apie 20 cm gylio žemėmis užslinkusiu grioviu. Sampilas taisyklingo apskritimo formos. Sampilo ŠV pakraštyje griovyje yra 0,7 m pločio tarpas, o PV pusėje – 1,5 m pločio tarpas.

Buvo ištirtas 125 m^2 plotas. Nukasus velėną išryškėjo pilkapio sampilas, supiltas iš geltono smėlio. Pilkapio ŠV ketvirtyje, tik pradėjus nukasinėti sampilą buvo pastebėti keli pavieniai degintiniai kauliukai, o 0,25–0,3 m gylyje surasti trinariai geležiniai žąslai. Prie jų nieko nerasta, degintiniai kauliukai koncentracijų nesudarė. Preparuojant giliau vėl padaugėjo pavienių degintinių kauliukų. 0,25 m gylyje nuo velėnos paviršiaus pilkapio sampilo šlaite surastas pjautuvas ir 8 cm į P nuo jo – geležinė ovalo formos diržo sagtis. Pjautuvas paguldytas ant šono. Rankena atsukta PV kryptimi, ašmenys į P. Rankenos galas yra kiek

žemiau už smaigalį ir lygiagrečiai pilkapio sampilo paviršiui. Šalia šių dirbinių 30–40 cm plotelyje degintiniai kauliukai sudarė nežymią koncentraciją. Pilkapio sampilo pašlaitėje iš viso surasta 15 smulkių degintinių kauliukų. Atrodo, kad degintiniai kauliukai ir radiniai buvo išberti ant jau supilto ar bebaigiamo pilti pilkapio sampilo. Nuėmus pjautuvą, po juo surasta dar viena diržo sagtis bei peiliukas (28 pav.).

Pilkapio ŠR ketvirtis dalinai buvo suardytas apie 1990 m. iškasus jame didelę duobę. Prie pat pilkapio sampilą supusio griovio krašto, ant pirminio žemės paviršiaus buvo surastas pjautuvas, diržo sagtis bei trinariai žąslai (29 pav.). Tačiau jokių degintinių kauliukų šalia radinių neaptikta.

Išvalius sampilą juosusį griovį jokių radinių, kapų ar laužaviečių požymių nepastebėta. Griovys buvo maždaug 0,55–0,6 m gylio nuo pirminio žemės paviršiaus, užslinkęs tamsesniu miškožemiu. Tik griovio dugne ant įžemio buvo surastas 32x20 cm dydžio akmuo bei dar du nedideli akmenukai. Jie gulėjo paskirai ir jokios konstrukcijos nesudarė.

Kadangi tyrinėjimų tikslas buvo galutinai ištirti pilkapį, kad jis vėliau netrukdytų miškininkams, jis buvo visiškai sulygintas.

Iš esmės pilkapyno apsaugos tyrinėjimai baigti. Dujotiekio trasoje ir kvartalinėje linijoje ištirti visi ardomi pilkapiai. Ta pati kvartalinė linija tik nežymiai kliudė ir vienintelį pilkapyne pailgąjį pilkapį. Dar du pilkapiai dalinai pažeisti keliuko, einančio pilkapyno P dalimi.

Pilkapynas skirtinas Rytų Lietuvos pilkapynų grupei ir datuotinas viduriniojo geležies amžiaus pabaiga bei vėlyvuoju geležies amžiumi. Atkreiptinas dėmesys, kad visos pilkapyne rastos įkapės yra susijusios su žirgais. Tai žąslai, balnakilpės, skambaliukai, pjautuvai ir tikriausiai kamanų sagtys.

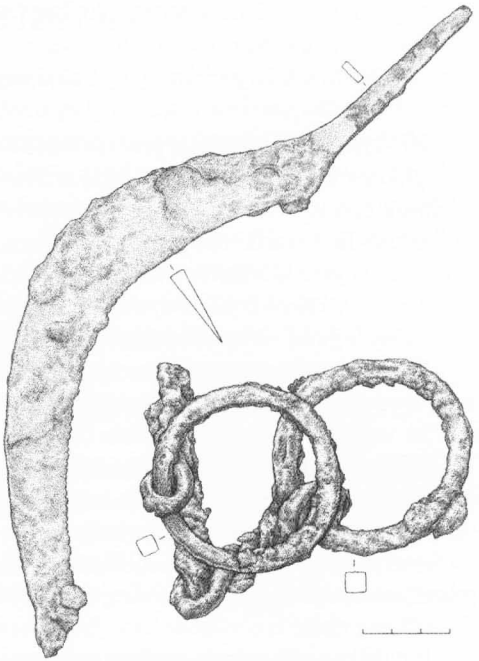

29 pav. Jašiūnų (Geložės) pilkapio 8 radiniai. *I. Maciukaitės pieš.*

Fig. 29. Finds of Jašiūnai (Geložė) barrow 8.

JAŠIŪNAI (GELOŽĖ) BARROW CEMETERY

In 2004 in the Jašiūnai (Geložė) barrow cemetery (Šalčininkai district) one barrow was investigated. The barrow was surrounded by an interrupted ditch. In the barrow there was a cremation containing a riding bit, a sickle and a belt buckle. Besides that, at the edge of the encircling ditch on the primary ground level another sickle, belt buckle and three-joint riding bit were found, but no trace of cremation was discovered next to them. The barrow cemetery is attributable to the East Lithuanian Barrow Group and datable to the end of the Middle Iron Age – Late Iron Age.